

Plan wynikowy

Wiedza o społeczeństwie klasa ósma szkoły podstawowej

Elżbieta Dobrzycka, Krzysztof Makara

Program nauczania. Wiedza o społeczeństwie, Elżbieta Dobrzycka, Krzysztof Makara, wyd. OPERON

Podręcznik: Elżbieta Dobrzycka, Krzysztof Makara, Wiedza o społeczeństwie, wyd. OPERON

Nr dopuszczenia MEN:

Liczba godzin – dwie godziny tygodniowo

Struktura planu wynikowego jest hierarchiczna, tzn. osiągnięcie poziomu wyższego jest uzależnione od zaliczenia niższych poziomów wymagań. W planie, szczegółowo do każdego tematu, zaprezentowano wiedzę i umiejętności, które uczeń powinien opanować na poszczególne oceny. Bardzo wysokie osiągnięcia lub ich brak, czyli odpowiednio – wymagania na ocenę celującą i wykaz braku osiągnięć, który skutkuje oceną niedostateczną, są prezentowane poniżej, przed wykazem szczegółowym. Przy pierwszym temacie przedstawiamy ogólne wymagania, które można też odnieść do każdego innego tematu.

Ocena niedostateczna

Uczeń:

- nie potrafi się wypowiedzieć nawet z pomocą nauczyciela;
- nie opanował wiedzy i umiejętności w zakresie wymagań koniecznych, niezbędnych do dalszego kształcenia;
- nie potrafi wykonać prostego polecenia;
- wykazuje się brakiem systematyczności i chęci do nauki;
- nie interesuje się przedmiotem.

Ocena celująca (poziom wymagań wykraczających poza program)

Uczeń:

- posiada wiedzę i umiejętności wykraczające poza program;
- rozwija własne zainteresowania;
- z sukcesami bierze udział w konkursach;
- jest bardzo aktywny na lekcjach;
- wykonuje szereg zadań dodatkowych z własnej inicjatywy;
- jest żywo zainteresowany tym, co się dzieje w Polsce i na świecie;
- angażuje się w akcje o charakterze humanitarnym, ekologicznym, wolontariackim;
- umiejętnie formułuje argumenty, wypowiada się bardzo poprawnym językiem;
- potrafi doskonale zaplanować i zorganizować pracę swoją i innych.

L P .	TEMAT LEKCJI	ZAKRES MATERIAŁU	LICZBA GODZIN	Oczekiwane osiągnięcia ucznia			
				na ocenę dopuszczającą (poziom wymagań koniecznych)	na ocenę dostateczną (poziom wymagań podstawowych)	na ocenę dobrą (poziom wymagań rozszerzających)	na ocenę bardzo dobrą (poziom wymagań dopelniających)
1.	O czym będziemy się uczyć na lekcjach wiedzy o społeczeństwie w klasie 8?	<ul style="list-style-type: none"> – treści programowe, – metody pracy, – zasady oceniania, – źródła informacji 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – za pomocą nauczyciela jest w stanie wykonać proste polecenia; – ma braki w opanowaniu wiedzy i umiejętności, które są konieczne do dalszego kształcenia; posiada minimum wiedzy; – nie potrafi sformułować jasnej wypowiedzi na tematy poruszane na lekcjach; – jego postawa na lekcjach jest bierna, ale wykazuje on chęć do współpracy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – sporadycznie jest aktywny na lekcjach; – jego wiedza jest wyrywkowa i fragmentaryczna; – ma problemy z samodzielnym sformułowaniem i uzasadnieniem swoich wypowiedzi; – udziela odpowiedzi na proste pytania nauczyciela; – samodzielnie wykonuje proste zadania, które przydzieli mu grupa; – omawia proste diagramy, wykresy, tabele. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – w dużej mierze opanował treści i umiejętności zawarte w programie; – chętnie pracuje w grupie; – jest aktywny na zajęciach; – umiejętnie wykorzystuje zdobyte informacje; – wykonuje samodzielnie typowe zadania związane z tokiem lekcji i zlecone przez nauczyciela; – formułuje proste, typowe wypowiedzi ustne i pisemne; – interpretuje diagramy, wykresy, mapki tematyczne, tabele. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – bardzo aktywnie uczestniczy w zajęciach; – sprawnie i samodzielnie posługuje się różnymi źródłami wiedzy; – uzasadnia odpowiedzi, korzystając z wiadomości prasowych i telewizyjnych; – posługuje się omawianymi pojęciami w określonych sytuacjach; – sprawnie posługuje się tekstem Konstytucji RP; – na wybranych przykładach ocenia funkcjonowanie w praktyce zasad ustroju RP; – wykorzystuje wiedzę teoretyczną do oceny problemów, które są rozwiązywane przez władze centralne i samorządowe; – uzasadnia własne poglądy i stanowiska; – dokonuje samodzielnej oceny wydarzeń i zjawisk; – dostrzega związki

							przyczynowo-skutkowe; – łączy wiedzę z różnych przedmiotów; – interpretuje diagramy, wykresy, tabele, mapki tematyczne i wyciąga wnioski; – interpretuje teksty źródłowe; – przedstawia aktualny stan wiedzy dotyczącej badań socjologicznych.
I. Człowiek w społeczeństwie. Rodzina							
2.	Człowiek jako istota społeczna	– pochodzenie człowieka, – człowiek istotą społeczną i biologiczną, – cechy wrodzone i nabyte, – wyjątkowość człowieka	1	Uczeń: – wie, że człowiek jest istotą biologiczną i społeczną; – odróżnia cechy nabyte od cech wrodzonych; – wymienia wartości uniwersalne.	Uczeń: – wskazuje cechy człowieka wyróżniające go ze świata zwierząt; – wymienia osiągnięcia cywilizacyjne ludzi na przestrzeni wieków; – wyjaśnia pojęcia: socjalizacja, osobowość; – wskazuje wartości ważne w jego życiu.	Uczeń: – rozumie, że człowiek staje się istotą społeczną dzięki różnorodnym kontaktom; – podaje przykłady cech wrodzonych i nabytych człowieka; – wyjaśnia pojęcie: resocjalizacja.	Uczeń: – porównuje swoje miejsce w społeczeństwie z innymi; – zna i cytuje maksymy filozofów i je interpretuje; – wyjaśnia, co kształtuje osobowość człowieka; – wskazuje różnicę między procesem socjalizacji a resocjalizacji; – dokonuje oceny własnej osoby w kontekście wartości uniwersalnych.
3.	Człowiek i jego potrzeby	– rodzaje potrzeb, – rola potrzeb w życiu człowieka, – czynniki produkcji	1	Uczeń: – wie, że celem działalności gospodarczej człowieka jest	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: potrzeby człowieka, socjalizacja, czynniki produkcji;	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: ekonomia, rzadkości dóbr; – poprawnie	Uczeń: – dokonuje analizy tekstu źródłowego i wykazuje znaczenie istnienia potrzeb dla rozwoju człowieka;

				<p>zaspokajanie własnych potrzeb; – odróżnia potrzeby materialne i niematerialne; – wymienia czynniki produkcji.</p>	<p>– podaje, czym zajmuje się ekonomia.</p>	<p>charakteryzuje czynniki produkcji; – uzasadnia, dlaczego występuje rzadkość dóbr; – omawia i uzupełnia piramidę Masłowa; – wykazuje związek pracy z zaspokajaniem potrzeb.</p>	<p>– przeprowadza krytyczną analizę zjawiska konsumpcjonizmu we współczesnym świecie; – na podstawie różnych źródeł informacji wykazuje społecznie dobre i złe skutki częściowego zakazu handlu w niedzielę.</p>
4.	Grupy społeczne i ich rodzaje	<p>– więzi i grupy społeczne, – rodzaje grup społecznych, – role społeczne, – decyzje indywidualne i grupowe, – jednostka w grupie społecznej</p>	1	<p>Uczeń: – wyjaśnia pojęcie: grupa społeczna; – wymienia rodzaje grup społecznych; – wie, do jakich grup należy.</p>	<p>Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: grupy społeczne, rola społeczna, subkultura; – opisuje i kwalifikuje grupy społeczne i warunki przynależności; – podaje sposoby podejmowania wspólnych decyzji; – charakteryzuje grupę koleżeńską i grupę nastawioną na realizację określonego zadania.</p>	<p>Uczeń: – poprawnie stosuje pojęcia: grupa społeczna, konformizm, nonkonformizm; – wymienia rodzaje więzi społecznych w grupie; – porównuje zachowania pozytywne i negatywne oraz ich wpływ na postawę ludzi; – identyfikuje różne role społeczne; – rozpoznaje sytuacje wymagające podjęcia decyzji indywidualnej</p>	<p>Uczeń: – dokonuje, korzystając z różnych źródeł informacji, oceny wybranej grupy społecznej; – wymienia różne formy współpracy w grupie i w nich uczestniczy; – uzasadnia znaczenie procedur demokratycznych i stosuje je w życiu grup, w których uczestniczy; – współpracuje z innymi – dzieli się zadaniami i się z nich wywiązuje, – wyjaśnia i stosuje podstawowe sposoby podejmowania wspólnych decyzji.</p>

						i grupowej.	
5.	Sprawne komunikowanie się	– porozumiewanie werbalne i niewerbalne, – aktywne słuchanie, – wypowiedanie własnego zdania, – podejmowanie decyzji grupowych i indywidualnych	1	Uczeń: – wymienia elementy charakterystyczne dla prawidłowego porozumiewania się; – wyjaśnia pojęcia: komunikacja werbalna, komunikacja niewerbalna.	Uczeń: – podaje przykłady werbalnego i niewerbalnego porozumiewania się; – wymienia zasady aktywnego słuchania.	Uczeń: – stosuje zasady prawidłowego porozumiewania się; – wyjaśnia zasady skutecznej autoprezentacji; – rozpoznaje sytuacje wymagające podjęcia decyzji indywidualnej i grupowej; – stosuje zasady aktywnego słuchania.	Uczeń: – prezentuje wystąpienie, w którym stosuje zasady prawidłowego porozumiewania się; – wyjaśnia i stosuje podstawowe sposoby podejmowania wspólnych decyzji; – wykorzystuje informacje do tworzenia własnej wypowiedzi na temat wydarzeń z życia społecznego, w tym publicznego; – komunikuje się w sprawach życia społecznego, w tym publicznego, oraz dyskutuje i przedstawia własne argumenty w wybranych sprawach tego typu.
6.	Asertywność. Jak rozwiązywać konflikty?	– postawa asertywna, – sposoby rozwiązywania konfliktów	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie: asertywność; – wie, w jaki sposób należy rozwiązywać konflikty; – podaje przyczyny powstawania konfliktów.	Uczeń: – rozpoznaje przypadki wymagające postaw asertywnych; – wyraża emocje w komunikacie „ja”; – wyjaśnia pojęcia: asertywność, arbitraż, kompromis; – uzasadnia, że	Uczeń: – podaje przykłady trudnych społecznie sytuacji, w których należy zachować się asertywnie; – na konkretnych przykładach prezentuje różne sposoby rozwiązywania	Uczeń: – ocenia zalety i wady różnych sposobów rozwiązywania konfliktów; – stosuje techniki asertywne w wyrażaniu emocji i własnego zdania; – potrafi wcielić się w rolę mediatora w sytuacji konfliktowej.

					konflikt w grupie może wynikać z różnych przyczyn (sprzeczne interesy, inne cele).	konfliktów; – omawia rolę mediatora.	
7.	Rodzina jako szczególna grupa społeczna	– rodzina jako grupa społeczna, – rola rodziców i osób starszych w rodzinie, – system wartości w rodzinie, – funkcje rodziny, – rodzina i prawo	1	Uczeń: – podaje, jakim typem grupy jest rodzina; – wymienia członków swojej rodziny; – wskazuje, czym zajmuje się genealogia; – wymienia funkcje rodziny; – zna swoje prawa i obowiązki jako członka rodziny.	Uczeń: – uzasadnia szczególną rolę rodziny w życiu człowieka; – zna prawa i obowiązki dzieci w rodzinie; – omawia funkcje rodziny; – wymienia dokumenty, w których gwarantowane są prawa rodziny.	Uczeń: – wyjaśnia wpływ rodziny na wychowujące się w niej dzieci; – podaje, jakie zmiany w rodzinach nastąpiły na przestrzeni wieków.	Uczeń: – opracowuje swoje drzewo genealogiczne; – ocenia sytuację współczesnej polskiej rodziny.
8.	Praca – znaczenie dla człowieka i rodziny	– praca w życiu człowieka, – funkcje i rodzaje pracy, – rynek pracy, – bezrobocie	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: praca, rynek, bezrobocie; – wymienia funkcje i rodzaje pracy; – wie, że praca i umiejętności człowieka są warunkiem rozwoju jednostki i społeczeństwa; – podaje, gdzie	Uczeń: – poprawnie charakteryzuje funkcje pracy; – wyjaśnia pojęcie: rynek pracy; – potrafi korzystać z biura pośrednictwa pracy; – omawia, jak należy przygotować dokumenty niezbędne w	Uczeń: – poprawnie stosuje pojęcie: rynek pracy; – wyjaśnia znaczenie pracy dla rozwoju człowieka; – wymienia przyczyny i charakteryzuje rodzaje bezrobocia; – wyjaśnia znaczenie pracy dla	Uczeń: – rozumie skutki bezrobocia dla gospodarki; – wyjaśnia i ocenia zjawisko pracoholizmu; – wymienia i charakteryzuje pożądane umiejętności człowieka, które ułatwią sukces na rynku pracy; – na podstawie pozyskanych z mediów informacji omawia poziom bezrobocia w kraju z uwzględnieniem różnic

				należy szukać informacji o możliwości zatrudnienia; – lokalizuje siedzibę Urzędu Pracy w miejscu zamieszkania.	uzyskaniu pracy; – wymienia rodzaje bezrobocia.	zaspokajania potrzeb materialnych rodziny.	terytorialnych i wynikających z wieku i kwalifikacji zatrudnionych.
9.	Jak funkcjonuje gospodarstwo domowe?	– gospodarstwo domowe, – budżet gospodarstwa domowego, – sposoby oszczędzania, – prawa konsumenta	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: gospodarstwo domowe, konsumpcja, lokata bankowa, kredyt, emerytura; – wymienia główne źródła dochodów (z działalności zarobkowej, gospodarczej, umów cywilnoprawnych oraz ze świadczeń społecznych).	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: budżet rodzinny, depozyt bankowy, obligacja, akcja; – wyjaśnia, jak funkcjonuje gospodarstwo domowe; – rozumie, że sytuacja ekonomiczna rodziny zależy od wykształcenia i przedsiębiorczości jej członków; – podaje rodzaje ubezpieczeń społecznych; – wymienia kategorie wydatków gospodarstwa domowego, planuje jego budżet.	Uczeń: – poprawnie stosuje pojęcia: budżet, podmiot gospodarczy; – rozumie, że podejmowanie decyzji ekonomicznego jest uwarunkowane wieloma czynnikami; – na podstawie badań statystycznych analizuje budżet gospodarstwa domowego; – dokonuje oceny sposobu oszczędzania; – wymienia instytucje stojące na straży tych praw.	Uczeń: – przygotowuje plan racjonalizacji domowego budżetu; – rozumie, na czym polega budżet zrównoważony i czym jest deficyt; – projektuje zrównoważony deficyt wybranego zdarzenia o charakterze ekonomicznym; – potrafi stosować prawa konsumenta w praktyce, w tym napisać reklamację wybranego produktu; – dokonuje wyliczeń zysków z lokaty a vista i lokaty terminowej; – wyjaśnia, na czym polega upadłość konsumencka.
10.	Człowiek w społeczeństwie. Rodzina –		1				

sprawdzian wiadomości		II. Szkoła i edukacja					
11.	System oświaty w Polsce	<ul style="list-style-type: none"> – społeczność szkolna, – system oświaty w Polsce, – organizacja i funkcjonowanie szkoły, – organy szkoły 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje podstawowe dane dotyczące swojej szkoły: nazwę, adres, patrona, nazwisko dyrektora; – wymienia organy szkoły; – wylicza główne zadania szkoły. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje pracę organów szkoły; – rozumie, że oprócz praw uczeń ma także obowiązki; – wymienia kompetencje organów szkoły; – zna funkcje szkoły; – podaje podstawowe dokumenty, na których podstawie funkcjonuje szkoła; – omawia system szkolny w Polsce; – podaje nazwisko Ministra Edukacji Narodowej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje klasę szkolną, pozalekcyjne koło zainteresowań, życie szkolnej społeczności; – podaje zadania organu prowadzącego i organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą; – wymienia instytucje i organizacje współpracujące ze szkołą. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyodrębnia różnice w podziale zadań organów szkoły; – planuje dalszą edukację, uwzględniając własne zainteresowania, zdolności i umiejętności oraz rady innych osób i sytuację na rynku pracy; – ocenia system oświaty w Polsce.
12.	Samorząd uczniowski	<ul style="list-style-type: none"> – czym jest samorząd uczniowski, – kompetencje samorządu uczniowskiego, – wybory do samorządu uczniowskiego, – działalność 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia zadania samorządu uczniowskiego; – podaje, kto w jego szkole jest przewodniczącym SU. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia kompetencje samorządu uczniowskiego; – przedstawia działania samorządu uczniowskiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje działalność samorządu uczniowskiego; – wymienia cechy charakteru pożądane w pełnieniu funkcji w samorządzie 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – potrafi przeprowadzić kampanię wyborczą do samorządu uczniowskiego; – aktywnie włącza się w pracę samorządu uczniowskiego; – inicjuje ciekawe przedsięwzięcia aktywizujące uczniów;

		samorządu uczniowskiego				szkolnym; – wyjaśnia, jak przeprowadzane są wybory organów samorządu szkolnego.	– ocenia działalność samorządu uczniowskiego; – wykazuje konieczność współdziałania w życiu społecznym i wyjaśnia istotę samorządności; – wyjaśnia, dlaczego samorząd uczniowski jest szkołą demokracji.
13.	Jak dobrze wybrać szkołę i zawód	– wybór odpowiedniej szkoły, – zawód a kwalifikacje, – wybieramy zawód, – błędy popełniane przy wyborze szkoły i zawodu	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: zawód, kwalifikacja; – wymienia oczekiwane kompetencje wybranych kategorii społeczno-zawodowych.	Uczeń: – charakteryzuje oczekiwane kompetencje wybranych kategorii społeczno-zawodowych; – rozumie, że przy wyborze zawodu trzeba uwzględnić swoje zainteresowania, a także zapotrzebowanie na rynku pracy; – wymienia błędy popełniane przy wyborze szkoły i zawodu.	Uczeń: – uzasadnia swój wybór szkoły lub zawodu; – potrafi przygotować niezbędne dokumenty celem uzyskania pracy; – omawia, czym są CV i list motywacyjny; – podaje, jak uniknąć błędów popełnianych przy wyborze szkoły i zawodu; – opisuje stereotypy związane z poszczególnymi zawodami.	Uczeń: – dokonuje analizy własnych zdolności i kompetencji do wykonywania określonego zawodu; – wyjaśnia i określa znaczenie zawodów zaufania publicznego; – poprawnie pisze CV i list motywacyjny; – dokonuje analizy lokalnego rynku pracy pod kątem poziomu bezrobocia, kwalifikacji osób zarejestrowanych i oferowanych miejsc pracy.
14.	Szkoła i edukacja – sprawdzian wiadomości		1				

III. Prawa w życiu człowieka							
15.	System praw człowieka	<ul style="list-style-type: none"> – czym są prawa człowieka, – powszechna Deklaracja Praw Człowieka, – prawa i wolności, – generacje praw 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: prawa człowieka; – wymienia najważniejsze prawa i wolności człowieka; – wymienia nazwy podstawowych dokumentów dotyczących praw człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia genezę praw człowieka; – charakteryzuje najważniejsze prawa i wolności człowieka; – wymienia generacje praw człowieka; – charakteryzuje podstawowe dokumenty określające prawa i wolności człowieka; – wyjaśnia, że prawa człowieka są naturalne, niezbywalne i nienaruszalne. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia, że godność jest źródłem powszechnych, przyrodzonych, nienaruszalnych i niezbywalnych wolności i praw człowieka; – analizuje sformułowania preambuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka; – na podstawie przykładów z podręcznika wskazuje rodzaje praw człowieka. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia, że godność człowieka jest podstawą różnych systemów moralnych; – rozpoznaje przykłady łamania praw na podstawie informacji uzyskanych z różnych źródeł; – przedstawia argumenty uzasadniające niedopuszczalność stosowania kary śmierci.
16.	Prawa dziecka	<ul style="list-style-type: none"> – geneza praw dziecka, – Konwencja o Prawach Dziecka, – prawa ucznia, – zadania Rzecznika Praw Dziecka, – fundusz Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcie: konwencja; – wymienia główne prawa i obowiązki dziecka; – podaje instytucje związane z ochroną praw dziecka: Rzecznika Praw Dziecka i UNICEF. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia genezę praw dziecka; – charakteryzuje podstawowe prawa dziecka zapisane w Konwencji o Prawach Dziecka; – podaje kompetencje Rzecznika Praw Dziecka; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia czynniki, które wyznaczają prawa i obowiązki dziecka – ucznia; – podaje przykłady działań Rzecznika Praw Dziecka; – przedstawia cele działalności 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – analizuje przepisy Konwencji o Prawach Dziecka; – wykonuje projekt dotyczący programu pomocy dzieciom, których prawa są łamane; – wyszukuje i opisuje w formie prezentacji przykłady łamania praw dziecka na świecie;

					– omawia cele działalności Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci.	Funduszu Narodów Zjednoczonych na Rzecz Dzieci.	– dokonuje analizy przestrzegania praw dziecka w swoim najbliższym otoczeniu, w tym w szkole.
17.	System ochrony praw człowieka	– prawa człowieka we współczesnym świecie, – uniwersalny system ochrony praw człowieka, – ochrona praw człowieka w Polsce, – Rzecznik Praw Obywatelskich, – organizacje pozarządowe w ochronie praw człowieka	1	Uczeń: – podaje przykłady łamania praw człowieka we współczesnym świecie; – wymienia nazwiska najbardziej znanych postaci związanych z obroną praw człowieka; – podaje, czym jest Powszechna Deklaracja Praw Człowieka oraz jaka jest funkcja Rzecznika Praw Obywatelskich.	Uczeń: – wykazuje, że prawa człowieka muszą być chronione; – podaje najważniejsze dokumenty tworzące uniwersalny system praw człowieka; – wymienia organizacje pozarządowe działające na rzecz ochrony praw człowieka; – wskazuje regionalne systemy ochrony praw człowieka.	Uczeń: – przedstawia przykłady działań organizacji pozarządowych na rzecz ochrony praw człowieka; – uzasadnia potrzebę przeciwstawiania się zjawiskom braku tolerancji wobec różnych mniejszości; – na przykładzie wybranych państw opisuje, w jaki sposób prawa człowieka są w nich łamane; – charakteryzuje kompetencje Rzecznika Praw Obywatelskich.	Uczeń: – dokonuje oceny stopnia przestrzegania praw człowieka w Polsce i na świecie; – dokonuje analizy preambuły Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka; – przygotowuje raport o wybranej akcji dotyczącej obrony prawa człowieka, realizowanej przez wybraną organizację pozarządową; – podaje, w jaki sposób obywatel Polski może złożyć skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu.
18.	Prawa i obowiązki obywatela Rzeczypospo-	– Konstytucja o prawach i obowiązkach obywateli,	1	Uczeń: – wymienia podstawowe prawa i obowiązki	Uczeń: – rozumie, że oprócz praw obywatel ma też powinności;	Uczeń: – podaje, jakie instytucje są gwarantami praw	Uczeń: – określa rodzaje swobód obywatelskich i granice wolności;

	litej Polskiej	<ul style="list-style-type: none"> – prawa i wolności obywatela RP, – obowiązki obywatelskie 		<p>obywatela RP;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje, w jakim dokumencie są zapisane prawa i obowiązki obywatela RP. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje wybrane prawa i obowiązki obywatelskie; – korzysta z Konstytucji RP i potrafi wyszukać zapis o danym prawie lub obowiązku obywatelskim. 	<p>i wolności obywatelskich;</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje prawa i wolności polityczne zawarte w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> – dokonuje oceny stopnia przestrzegania praw i wolności obywatelskich; – wykazuje wpływ, jaki obywatel może mieć dzięki prawom człowieka na życie publiczne; – wyszukuje i analizuje informacje ilustrujące działania obywateli mające na celu obronę praw i wolności.
19.	Przemoc wobec nieletnich. Nietelni wobec prawa	<ul style="list-style-type: none"> – rodzaje przemocy wobec nieletnich, – jak się bronić przed przemocą, – odpowiedzialność prawna nieletnich, – prawa nieletnich w postępowaniach prowadzonych przez policję, sąd i inne służby porządkowe 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia rodzaje przemocy wobec nieletnich; – omawia, jak się zachować w sytuacji wystąpienia przemocy; – podaje różnice między sytuacją prawną małoletniego a nieletniego; – zna swoje prawa w razie kontaktu z policją lub służbami mundurowymi. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje rodzaje przemocy wobec nieletnich; – omawia, jak rozpoznać wystąpienie przemocy; – wymienia osoby i instytucje, które należy powiadomić w razie wystąpienia lub podejrzenia przemocy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje procedury, które mogą być zastosowane w razie zgłoszenia przemocy wobec nieletnich; – rozumie procedurę „niebieskiej karty”; – wymienia działania, jakie może zastosować sąd wobec nieletniego łamiącego prawo; – wymienia najważniejsze uprawnienia i obowiązki 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyszukuje informacje ilustrujące problem przemocy wobec dzieci i nieletnich; – charakteryzuje swoje zachowanie w razie kontaktu z policją lub inną służbą mundurową; – analizuje wybrane czynności i uprawnienia Policji na podstawie zapisów Ustawy o Policji.

						policjantów w czasie podejmowania czynności służbowych wobec nieletnich.	
20.	Jak bezpiecznie korzystać z internetu?	– korzyści i zagrożenia wynikające z korzystania z internetu, – przemoc w cyberprzestrzeni, – jak bezpiecznie korzystać z internetu i bronić się przed cyberprzemocą	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: cyberprzestrzeń, cyberprzemoc; – wymienia korzyści i zagrożenia z korzystania z internetu i telefonów komórkowych; – rozumie zjawisko uzależnienia od internetu.	Uczeń: – przedstawia przykłady zastosowania internetu i telefonu komórkowego w życiu codziennym; – charakteryzuje korzyści i zagrożenia z korzystania z internetu i z telefonów komórkowych; – omawia, na czym polega hejt; – rozumie, czym są fake news; – podaje podstawowe sposoby zabezpieczania internetu.	Uczeń: – wskazuje skutki występowania cyberprzemocy; – wskazuje, jak reagować na przemoc w cyberprzestrzeni; – charakteryzuje zasady bezpiecznego korzystania z internetu i innych środków komunikacji elektronicznej.	Uczeń: – wyszukuje w internecie przykłady fake news oraz agresywnego hejtu; – wykazuje i ocenia zależność między wybranymi wydarzeniami politycznymi a działaniami o charakterze agresywnym w internecie; – przygotowuje projekt działań mających na celu ograniczenie lub racjonalne używanie telefonów komórkowych w szkole.
21.	Prawa w życiu człowieka – sprawdzian wiadomości		1				
IV. Udział obywatela w życiu publicznym. Społeczeństwo obywatelskie							
22.	Udział obywateli w życiu	– podmioty życia publicznego, – aktywność	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: społeczeństwo	Uczeń: – wymienia podmioty życia	Uczeń: – podaje przykłady współdziałania	Uczeń: – wyjaśnia istotę społeczeństwa

	publicznym	obywateli, – czynne i bierne prawo wyborcze, – społeczeństwo obywatelskie i jego cechy, – cnoty obywatelskie		obywatelskie, frekwencja; – podaje propozycje aktywności na rzecz klasy, szkoły.	publicznego; – wyjaśnia pojęcia: czynne prawo wyborcze, bierne prawo wyborcze; – wskazuje cnoty obywatelskie; – wymienia cechy dobrego obywatela.	i konkurowania ze sobą w życiu publicznym różnych podmiotów; – podaje przykłady wybitnych Polaków działających na rzecz dobra wspólnego.	obywatelskiego; – podaje, dlaczego zorganizowani obywatele mogą skuteczniej rozwiązywać problemy społeczne; – argumentuje zasadność postaw obywatelskich, m.in. odpowiedzialności, troski o dobro wspólne i tolerancji; – rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka ich rozwiązań; – podejmuje działania na rzecz klasy, szkoły, środowiska lokalnego; – ocenia bierną postawę obywateli wobec życia publicznego.
23.	Organizacje pozarządowe	– stowarzyszenia i fundacje, – organizacje pożytku publicznego, – wolontariat, – organizacje pozarządowe w społeczności lokalnej i regionie	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: organizacja pozarządowa, stowarzyszenie, fundacja, wolontariusz; – wymienia przykładowe cele działalności organizacji pozarządowych.	Uczeń: – wymienia i rozpoznaje różne formy uczestnictwa obywatelskiego w życiu publicznym; – wyjaśnia pojęcie: organizacja pożytku publicznego; – wyjaśnia ideę wolontariatu i przedstawia formy działalności wolontariuszy;	Uczeń: – uzasadnia cel działania organizacji pozarządowych, fundacji i stowarzyszeń; – wymienia cele i przykłady działania organizacji społecznych skupiających młodych ludzi	Uczeń: – podaje, co należy zrobić, aby założyć stowarzyszenie; – przedstawia cele i formy działań organizacji pozarządowych aktywnych w społeczności lokalnej i regionie; – wykazuje, że działalność tego typu organizacji prowadzi do realizacji różnorodnych potrzeb; – rozpoznaje problemy najbliższego otoczenia i szuka

					– przedstawia cele i formy działań stowarzyszeń i fundacji.	w Polsce; – wyjaśnia różnicę między stowarzyszeniem a fundacją.	ich rozwiązań.
24.	Partie polityczne	– pojęcie partii politycznych, – ideologie a partie polityczne, – systemy partyjne, – zasady działalności partii politycznych w Polsce	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: partia polityczna, kampania wyborcza, statut.	Uczeń: – wymienia systemy partyjne na świecie; – wskazuje typy partii; – podaje, jakie są cechy i funkcje partii politycznych; – wyjaśnia zasadę pluralizmu politycznego; – wymienia partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w Sejmie Rzeczypospolitej Polskiej; – podaje zasady zakładania partii politycznych.	Uczeń: – dostrzega różnice w typach partii i systemach partyjnych; – wymienia największe partie polityczne w Polsce; – podaje partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w organach stanowiących samorządu terytorialnego; – przedstawia cele działania partii politycznych oraz wykazuje, że konkurują one w życiu publicznym.	Uczeń: – wskazuje podstawowe różnice programowe między partiami działającymi w Polsce; – znajduje informacje na temat działań wybranej partii (jej struktur regionalnych lub centralnych).
25.	Czym zajmują się związki i samorządy zawodowe? <i>temat</i>	– samorządy zawodowe, – związki zawodowe – zadania i funkcje, – historyczna rola	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: związek zawodowy, samorząd zawodowy, strajk.	Uczeń: – określa, jakie są podstawowe zadania i możliwości działania związków	Uczeń: – uzasadnia cel działania związków zawodowych;	Uczeń: – ocenia rolę związków zawodowych w państwie demokratycznym; – podaje przykłady łamania

	<i>fakultatywny</i>	NSZZ „Solidarność”, – związki zawodowe we współczesnej Polsce			zawodowych i samorządów zawodowych; – omawia szczególną rolę historyczną NSZZ „Solidarność”.	– określa, jaki wpływ na warunki pracy może mieć działalność związków zawodowych; – podaje przykłady działań samorządów zawodowych i związków zawodowych; – wymienia związki zawodowe istniejące w Polsce.	praw pracowniczych w Polsce; – wymienia formy nacisku związków zawodowych na pracodawców; – wyszukuje z różnych źródeł informacje i przykłady konkretnych działań związków zawodowych; – ocenia działalność związków zawodowych.
26.	Etyka w życiu publicznym	– pojęcie etyki, – zasady etyczne w życiu publicznym, – kultura polityczna, – kultura polityczna w Polsce	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: etyka, kultura, polityka.	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie: kultura polityczna; – uzasadnia potrzebę przestrzegania zasad etycznych w życiu publicznym.	Uczeń: – uzasadnia znaczenie etyki i kultury w życiu publicznym; – rozpoznaje przejawy łamania zasad etycznych w życiu publicznym i podaje skutki takich działań.	Uczeń: – ocenia postępowanie osób publicznych; – omawia różne typy kultury politycznej; – potrafi stworzyć kodeks etyczny klasy.
27.	Udział obywatela w życiu publicznym. Społeczeństwo obywatelskie – sprawdzian wiadomości		1				

V. Środki masowego przekazu							
28.	Media we współczesnym społeczeństwie	– czym są środki masowego przekazu, – rodzaje środków masowego przekazu, – funkcje mediów	1	Uczeń: – definiuje pojęcia: środki masowego przekazu; – wymienia różne rodzaje środków masowego przekazu.	Uczeń: – charakteryzuje środki masowego przekazu; – wymienia funkcje środków masowego przekazu; – znajduje w mediach wiadomości na wskazany temat.	Uczeń: – wyjaśnia rolę środków masowego przekazu w życiu obywateli; – omawia znaczenie środków masowego przekazu dla wolności słowa; – wyjaśnia, na czym powinna polegać rzetelność dziennikarzy.	Uczeń: – dokonuje krytycznej analizy wybranej audycji, programu itp.
29.	Fakty i opinie. Opinia publiczna	– jak rozróżnić fakty od opinii, – czym jest opinia publiczna, – badanie opinii publicznej, – jak prawidłowo interpretować badania opinii publicznej	1	Uczeń: – definiuje pojęcia: fakt, opinia; – analizuje proste sondaże.	Uczeń: – odróżnia fakt od opinii; – wyszukuje w mediach informacje na wskazany temat; – omawia, czym jest opinia publiczna; – podaje, jak się bada opinię publiczną.	Uczeń: – argumentuje wpływ informacji na kształtowanie opinii publicznej i postaw; – wyjaśnia wpływ sondaży na kształtowanie opinii publicznych; – rozumie, dlaczego opinia publiczna jest badana; – prawidłowo interpretuje badania	Uczeń: – przeprowadza badanie opinii publicznej, dokonuje jego analizy i wyciąga wnioski.

						opinii publicznej.	
30.	Reklama i jej funkcje	– czym jest reklama, – funkcje gospodarcze i społeczne reklamy	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: reklama, perswazja; – podaje podstawowe formy przekazów reklamowych; – rozumie komercyjne cele reklam.	Uczeń: – rozumie perswazyjny charakter reklamy; – przedstawia funkcje reklamy; – charakteryzuje najważniejsze formy przekazów reklamowych; – rozumie, jak reklama wpływa na postępowanie konsumentów na rynku; – omawia znaczenie marketingu.	Uczeń: – podaje przykłady ilustrujące perswazyjny charakter reklam; – wyjaśnia, jakie jest znaczenie gospodarcze i społeczne reklamy; – wykazuje korzyści i zagrożenia gospodarcze wynikające z istnienia reklam.	Uczeń: – krytycznie analizuje wybrany przekaz reklamowy; – ocenia wpływ reklamy na własne zachowania i wybory o charakterze konsumenckim; – wyszukuje informacje dotyczące działań mających na celu ograniczenie reklam w przestrzeni publicznej.
31.	Kampanie społeczne	– rodzaje kampanii społecznych, – cele kampanii społecznych, – wybrane kampanie społeczne	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: reklama społeczna, kampania społeczna; – omawia różnice między reklamą komercyjną a reklamą społeczną; – podaje przykład reklamy społecznej.	Uczeń: – określa cele reklam i kampanii społecznych; – charakteryzuje wybrane reklamy społeczne.	Uczeń: – wymienia metody i formy używane przy prowadzeniu kampanii społecznych; – na przykładzie wybranej kampanii lub reklamy społecznej wykazuje, jakie cele społeczne zostały dzięki niej zrealizowane.	Uczeń: – projektuje reklamę lub kampanie społeczną podejmującą temat wybranego problemu dotyczącego uczniów lub ludzi młodych.
32.	Środki masowego przekazu –		1				

sprawdzian wiadomości		VI. Naród i państwo					
33.	Czym jest naród?	<ul style="list-style-type: none"> – naród i świadomość narodowa, – więzi łączące naród, – obywatelstwo a narodowość, – warunki otrzymania obywatelstwa 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: naród, obywatelstwo. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: naród, świadomość narodowa; – wymienia czynniki narodotwórcze; – podaje zasady nabywania obywatelstwa. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poprawnie stosuje pojęcie: naród; – wyjaśnia różnicę między narodowością a obywatelstwem; – przedstawia warunki nabycia obywatelstwa polskiego z mocy prawa i wymienia inne formy uznania za obywatela polskiego oraz nadania obywatelstwa polskiego. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – cytuje maksymy filozofów i je interpretuje; – omawia historyczny proces kształtowania się świadomości narodowej Polaków.
34.	Polskie symbole narodowe	<ul style="list-style-type: none"> – symbole narodowe, – godło RP, – hymn Rzeczypospolitej Polskiej – barwy narodowe, – szacunek dla symboli 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia polskie symbole narodowe; – zna tekst <i>Mazurka Dąbrowskiego</i>; – omawia, jak należy się zachować wobec polskich symboli narodowych; – zachowuje się godnie wobec symboli 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia historię powstania polskich symboli narodowych; – uczestniczy godnie w obchodach rocznicowych, uroczystościach państwowych i szkolnych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – poczuwa się do obowiązku ochrony symboli narodowych; – propaguje właściwe postawy wobec symboli narodowych. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – współuczestniczy w organizacji uroczystości państwowych i szkolnych.

				narodowych.			
35.	Ojczyzna i patriotyzm	– ojczyzna duża i mała, – czym jest patriotyzm, – postawy wobec ojczyzny i narodu, – Polacy na obczyźnie	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: ojczyzna, patriotyzm, nacjonalizm, Polonia; – wie, że swoją postawą może dbać o dobre imię Polski.	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: szowinizm, kosmopolityzm; – podaje, w czym powinna się przejawiać postawa patriotyczna młodego i dorosłego człowieka; – ma świadomość konieczności wypełniania obowiązków wobec ojczyzny.	Uczeń: – wymienia przejawy patriotyzmu w czasie wojny i w czasie pokoju; – ocenia postawę nacjonalistyczną; – podaje, w których państwach znajdują się największe skupiska Polonii; – wyjaśnia, co oznacza być Polakiem lub członkiem innej wspólnoty narodowej/ etnicznej; – wymienia przyczyny emigracji Polaków; – rozpoznaje przejawy ksenofobii, w tym rasizmu, szowinizmu i antysemityzmu, oraz uzasadnia potrzebę przeciwstawiania	Uczeń: – cytuje maksymy filozofów i je interpretuje; – wyjaśnia, co łączy człowieka z ojczyzną; omawia te więzi na własnym przykładzie; – na przykładach z historii omawia różne przykłady postaw wobec ojczyzny; – prezentuje postacie patriotów jako wzorce osobowe; – manifestuje swoje postawy patriotyczne poprzez godne zachowanie i wypełnianie obowiązków obywatela; – uzasadnia, że można pogodzić różne tożsamości społeczno-kulturowe (regionalną, narodową/etniczną, państwową/obywatelską, europejską).

						się tym zjawiskom.	
36.	Mój naród a inne narody	– mniejszości narodowe i etniczne, – gwarancje praw mniejszości narodowych, – mniejszości narodowe i etniczne w Polsce, – stosunek Polaków do innych narodów	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: tolerancja, mniejszość narodowa, mniejszość etniczna, stereotyp, imigranci, uchodźcy; – wymienia mniejszości narodowe i etniczne zamieszkujące Polskę.	Uczeń: – charakteryzuje mniejszości narodowe i etniczne zamieszkujące Polskę; – wskazuje na mapie miejsca zwartego zamieszkiwania mniejszości narodowych i etnicznych.	Uczeń: – przedstawia za Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej prawa przysługujące etnicznym grupom mniejszościowym; – podaje przyczyny migracji ludzi, w tym uchodźców.	Uczeń: – porównuje strukturę narodowościową II i III Rzeczypospolitej; – wyjaśnia pojęcie: tolerancja; – przygotowuje prezentację wybranej mniejszości narodowej lub etnicznej; – propaguje idee tolerancji wobec innych narodów jako przejaw etycznych zasad życia publicznego.
37.	Państwo jako forma organizacji społeczeństwa	– początki i geneza państw, – pojęcie i cechy państwa, – funkcje państwa	1	Uczeń: – wymienia elementy państwa; – wyjaśnia pojęcia: państwo, obywatelstwo.	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie: suwerenność; – wymienia cechy i funkcje państwa; – podaje cele, jakie realizuje państwo; – wymienia funkcje państwa.	Uczeń: – poprawnie stosuje pojęcie: państwo; – omawia funkcje państwa.	Uczeń: – omawia koncepcje genezy państwa; – wymienia cechy dobrego państwa; – ocenia relacje państwo-obywatel.
38.	Formy ustrojowe państw we współczesnym świecie	– zróżnicowanie państw, – monarchie i republiki, – podział państw ze względu na ustrój terytorialny, – różne oblicza państwa: demokratyczne, autorytarne,	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: monarchia, republika; – podaje, jakim typem państwa jest Polska.	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: państwo unitarne, federacja, państwo totalitarne, autorytarne, demokratyczne; – charakteryzuje monarchię i republikę; – wymienia formy	Uczeń: – poprawnie stosuje pojęcia: państwo unitarne, państwo federacyjne; – podaje przykłady państw unitarnych i federacyjnych; – omawia formy państw;	Uczeń: – wymienia podobieństwa i różnice w sprawowaniu władzy w monarchii konstytucyjnej i republice; – ocenia sytuację obywatela w państwie demokratycznym, autorytarnym i totalitarnym; – uzasadnia wyższość demokracji nad systemem totalitarnym i autorytarnym.

		totalitarne			państwa; – odróżnia państwa o ustroju demokratycznym od państw niedemokratycznych i omawia sytuację jednostki w tych krajach; – wymienia przykłady monarchii i republik w Europie.	– zna i rozumie różnice między państwem totalitarnym i autorytarnym; – wykazuje różnice między monarchią konstytucyjną a republiką; – rozumie współzależność między sposobem sprawowania władzy a sytuacją obywatela w państwie.	
39.	Naród i państwo – sprawdzian wiadomości		1				
VII. Demokracja w Rzeczypospolitej Polskiej							
40.	Demokracja i jej oblicza	– pojęcie i geneza demokracji, – formy demokracji, – zasady współczesnej demokracji, – słabości demokracji	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: demokracja, referendum; – wymienia podstawowe zasady państwa demokratycznego.	Uczeń: – charakteryzuje podstawowe zasady państwa demokratycznego; – wyjaśnia pojęcie: korupcja; – odróżnia formy demokracji pośredniej od bezpośredniej.	Uczeń: – wyjaśnia zasadę suwerenności narodu i zasadę przedstawicielstwa; – wymienia sprawy, które mogą być poddane pod referendum; – podaje różnice między demokracją	Uczeń: – uzasadnia wyższość demokracji nad innymi systemami; – argumentuje w dyskusji na temat zalet i wad demokracji; – przedstawia historię demokracji; – omawia mechanizmy funkcjonowania państwa demokratycznego; – uzasadnia znaczenie procedur demokratycznych

						większościową a konstytucyjną; – wymienia referenda ogólnokrajowe, których wyniki były wiążące, oraz referenda lokalne we własnej społeczności, które były ważne; –wskazuje słabości demokracji.	i stosuje je w życiu szkoły oraz grup, w których uczestniczy.
41.	Rzeczpospolita Polska jako demokracja konstytucyjna	– Konstytucja RP – budowa i treść, – zasady ustrojowe RP, – stosunki państwo-Kościół w Konstytucji, – referenda	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcie: konstytucja; – wymienia podstawowe zasady ustroju RP; – nazwa centralne organy państwowe; – podaje datę uchwalenia Konstytucji RP.	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: konkordat, obywatelska inicjatywa ustawodawcza, preambuła; – omawia układ treści Konstytucji RP; – podaje szczególne cechy konstytucji; – omawia strukturę władzy centralnej; – charakteryzuje podstawowe zasady ustroju RP; – wykazuje, że konstytucja jest ustawą zasadniczą, podstawowym aktem	Uczeń: – wyjaśnia zasady: konstytucjonalizmu, państwa prawa, trójpodziału władzy, pluralizmu politycznego; – wyjaśnia, jakie instytucje i w jaki sposób realizują w Polsce zasadę trójpodziału władzy.	Uczeń: – poprawnie stosuje pojęcie: suwerenność; – charakteryzuje uprawnienia organów władzy; – omawia historię polskich konstytucji; – dowodzi szczególnego znaczenia konstytucji wśród innych aktów prawnych.

					prawnym, – znajduje w Konstytucji RP przepisy dotyczące wskazanej kwestii; – przyporządkowuje instytucje według zasad trójpodziału władzy.		
42.	Władza ustawodawcza, czyli kto tworzy prawo	– wybory do sejmu i senatu RP, – organizacja sejmu i senatu, – funkcje sejmu i senatu, – posłowie i senatorowie	1–2	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: ustawa, opozycja, sejm, senat, poseł, kadencja; – podaje, z ilu posłów i senatorów składa się parlament.	Uczeń: – przedstawia sposób powoływania parlamentu; – wyjaśnia pojęcia: absolutorium, ele- ktorat, interpelacja, immunitet, Zgroma- dzenie Narodowe, immunitet parlamentarny; – wymienia uprawnienia sejmu i senatu; – podaje partie polityczne, których przedstawiciele zasiadają w polskim parlamencie.	Uczeń: – przedstawia organizację pracy parlamentu; – omawia funkcje sejmu; – wyjaśnia, jak powstają w Polsce ustawy; – wskazuje, komu przysługuje inicjatywa ustawodawcza; – podaje, kto pełni funkcje Marszałków Sejmu i Senatu.	Uczeń: – rozumie różnicę między władzą ustawodawczą a wykonawczą; – charakteryzuje zasady prawa wyborczego; – objaśnia konieczność poparcia większości sejmowej dla Rady Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej (bądź jej działań); – formułuje treść interpelacji poselskiej.
43.	Władza wykonawcza w RP. Prezydent Rzeczypospo-	– rola prezydenta, – wybór prezydenta, – uprawnienia prezydenta RP, – odwołanie	1	Uczeń: – wymienia zasady wyboru Prezydenta; – wie, kto pełni funkcję Prezydenta	Uczeń: – wymienia uprawnienia Prezydenta RP; – przedstawia	Uczeń: – znajduje infor- macje o życiorysie politycznym osób pełniących urząd	Uczeń: – omawia procedurę odwołania Prezydenta RP; – przygotowuje materiały do prasy o pracy Prezydenta RP.

	litej Polskiej	prezydenta, – sylwetki prezydentów III RP		RP.	sylwetki dotychczasowych Prezydentów RP, ze szczególnym uwzględnieniem osoby obecnie piastującej ten urząd.	prezydenta RP, które wybrano w wyborach powszechnych, oraz o działaniach urzędującego Prezydenta RP.	
44.	Władza wykonawcza w RP. Rada Ministrów	– skład Rady Ministrów, – Rada Ministrów – powoływanie i odwoływanie rządu, – kompetencje Rady Ministrów, – prezes i wiceprezesi Rady Ministrów, – administracja rządowa	1	Uczeń: – wskazuje, kto tworzy Radę Ministrów; – podaje nazwisko obecnego premiera.	Uczeń: – omawia procedurę tworzenia Rady Ministrów; – wyjaśnia pojęcie: koalicja; – wymienia uprawnienia Rady Ministrów; – omawia sposób powoływania Rady Ministrów.	Uczeń: – omawia funkcje rządu; – podaje nazwiska obecnych wicepremierów; – wskazuje różnice między uprawnieniami premiera i prezydenta; – podaje, w jaki sposób można odwołać rząd; – porównuje uprawnienia Prezydenta RP i Rady Ministrów.	Uczeń: – rozumie pojęcie służby cywilnej i jej rolę w państwie demokratycznym; – wymienia cechy, które powinien posiadać urzędnik państwowy; – podaje nazwiska dotychczasowych Premierów III RP; – wymienia nazwiska ministrów poszczególnych resortów; – wykazuje, że decyzje podejmowane w wybranym ministerstwie mają wpływ na życie jego rodziny.
45.	Władza sądownicza	– zasady wymiaru sprawiedliwości, – struktura wymiaru sprawiedliwości, – kompetencje Trybunału Konstytucyjnego, – organy kontroli	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: prawo, kodeks, sądy, prokurator; – podaje, czym zajmuje się Trybunał Konstytucyjny.	Uczeń: – omawia strukturę wymiaru sprawiedliwości w Polsce; – wymienia zasady wymiaru sprawiedliwości,	Uczeń: – wyjaśnia, w jaki sposób Trybunał Konstytucyjny kontroluje zgodność prawa z konstytucją; – wymienia	Uczeń: – uzasadnia konieczność niezawisłości sędziowskiej; – wymienia organy stojące na straży prawa w Polsce i określa ich zadania; – wskazuje główne dziedziny prawa;

		i ochrony prawa			a szczególnie zasady niezawisłości sędziowskiej i dwuinstancyjności procesu sądowego; – podaje kompetencje Trybunału Konstytucyjnego RP; – wyjaśnia zasadę państwa prawa; – przedstawia, w jakich sprawach orzeka sąd rejonowy.	kompetencje Trybunału Stanu; – wyjaśnia podział na sądy powszechne i administracyjne.	– przedstawia główne elementy procedury sądowej w procesie cywilnym i karnym.
46.	Demokracja w Rzeczypospolitej Polskiej – sprawdzian wiadomości		1				
VIII. Samorząd terytorialny							
47.	Wybieramy władze lokalne	– samorządy i ich znaczenie, – struktura samorządu terytorialnego w Polsce, – organy samorządu terytorialnego, – wybory i kampania wyborcza do samorządu terytorialnego	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: samorząd terytorialny, kadencja; – wymienia zasady prawa wyborczego; – wskazuje, komu przysługuje bierne i czynne prawo wyborcze.	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: samorząd terytorialny, elektorat, komitet wyborczy, kampania wyborcza; – omawia strukturę samorządu terytorialnego w Polsce; – wymienia organy samorządu	Uczeń: – poprawnie stosuje pojęcie: samorząd terytorialny; – wyjaśnia, na czym polegają zasady decentralizacji i pomocniczości; – omawia podział zadań między organami władzy	Uczeń: – przedstawia, jak są wybierane i jak mogą zostać odwołane organy władz samorządowych; – wykazuje konieczność współdziałania w życiu społecznym i wyjaśnia istotę samorządności; – zna frekwencję wyborczą w swojej miejscowości podczas ostatnich wyborów; – porównuje i interpretuje

					<p>wojewódzkiego, powiatowego i gminnego;</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje nazwy i rozmieszczenie na mapie wszystkich województw w Polsce; – wymienia sposoby wpływania obywateli na pracę samorządu. 	<p>samorządowej a władzą centralną;</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa specyfikę działalności organów terytorialnych. 	<p>wyniki wyborów;</p> <ul style="list-style-type: none"> – proponuje program wyborczy.
48.	Gmina wspólnotą mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> – zadania gminy, – organy gminy, – mieszkańcy a władze gminy, – mienie i budżet gminy – co można załatwić w urzędzie gminy, – działalność gospodarcza w gminie 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – lokalizuje siedzibę władz gminy; – wyjaśnia pojęcie: gmina;, wójt, burmistrz, prezydent; – podaje, kto pełni w jego gminie funkcję prezydenta/wójta lub burmistrza. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia organy gminy; – wskazuje zadania własne i zlecone gminy, – podaje, kto jest przewodniczącym rady w jego gminie; – wymienia zadania samorządu gminnego; – wyjaśnia pojęcia: mienie komunalne, budżet gminy; – podaje różne sposoby wpływania obywateli na decyzje władz gminy; – wymienia, jakie sprawy można 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – umie napisać podanie, krótki list w sprawie publicznej i wypełnić prosty druk urzędowy; – analizuje dane dotyczące budżetu gminy; – podaje przykłady działalności gospodarczej w gminie; – omawia, jak jest zorganizowany urząd gminy (miasta/ dzielnicy); – korzysta 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyodrębnia różnice w podziale zadań poszczególnych struktur samorządu; – proponuje przedsięwzięcie na rzecz rozwoju gminy; – aktywizuje uczniów do realizacji przedsięwzięcia; – rozpoznaje problemy społeczne swojej społeczności lokalnej (np. wynikające z sytuacji demograficznej, gospodarczej, infrastrukturalnej); formułuje sądy dotyczące tych problemów.

					<p>załatwić w urzędzie gminy;</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia, jak powstaje i na co jest przeznaczony budżet gminy; – przedstawia możliwości załatwiania spraw poprzez e-urząd; – podaje uprawnienia organów gminy i sposób ich odwołania. 	<p>z prostych procedur oraz z możliwości, jakie stwarzają obywatelom instytucje życia publicznego;</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje, w jakich wydziałach można załatwić proste sprawy urzędowe; – znajduje w mediach lokalnych informacje na temat publicznych działań osób pełniących funkcje w organach samorządu terytorialnego. 	
49.	Samorząd powiatowy	<ul style="list-style-type: none"> – funkcjonowanie organów powiatu, – zadania powiatu, – co można załatwić w urzędzie powiatowym, – urzędnicy samorządowi 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: powiat, starosta; – wskazuje, kto pełni funkcję starosty w jego powiecie. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia organy samorządu powiatowego i sposób ich powoływania oraz odwoływania; – wymienia zakres spraw, którymi zajmuje się 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje obowiązki urzędnika wobec obywatela; – wymienia cechy dobrego urzędnika samorządowego; – podaje, w jakim 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyodrębnia różnice w podziale zadań poszczególnych struktur samorządu; – wskazuje różnice występujące pomiędzy zadaniami poszczególnych struktur samorządu: gminy, powiatu, województwa;

					samorząd powiatowy; – wskazuje, jakie sprawy można załatwić w urzędzie powiatowym.	wydziale starostwa powiatowego można załatwić wybrane sprawy; – posługuje się formularzami urzędowymi.	– ocenia pracę samorządu powiatowego; – analizuje dane dotyczące poziomu bezrobocia w powiecie i w kraju oraz wyciąga wnioski; – proponuje inicjatywę obywatelską na rzecz powiatu.
50.	Samorząd wojewódzki	– organy samorządu wojewódzkiego i ich funkcjonowanie, – zadania samorządu wojewódzkiego, – co można załatwić w urzędach marszałkowskim i wojewódzkim, – nadzór nad samorządem	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: województwo, marszałek; – wskazuje na mapie województwo, w którym mieszka i jego stolicę, a także nazwa województwa ościennie.	Uczeń: – wymienia organy samorządu wojewódzkiego i sposób ich powoływania oraz odwoływania; – wymienia zakres spraw, którymi zajmuje się samorząd wojewódzki; – wskazuje, jakie sprawy można załatwić w urzędzie marszałkowskim; – wymienia, jakie sprawy można załatwić w urzędzie wojewódzkim; – wypełnia wniosek o paszport (delegatura urzędu wojewódzkiego).	Uczeń: – podaje, jakie obowiązki ma urzędnik wobec obywatela; – wymienia cechy dobrego urzędnika samorządowego; – wyjaśnia różnicę między urzędem marszałkowskim a urzędem wojewódzkim; – wskazuje, kto sprawuje nadzór nad samorządem; – wymienia zadania regionalnych izb obrachunkowych.	Uczeń: – wyodrębnia różnice w podziale zadań poszczególnych struktur samorządu; – wskazuje różnice występujące pomiędzy zadaniami poszczególnych struktur samorządu: gminy, powiatu, województwa; – proponuje inicjatywę obywatelską na rzecz województwa.

51.	Moja gmina, mój region	<ul style="list-style-type: none"> – moja gmina i region na mapie, – historia mojej gminy, – zasługi dla gminy i regionu, – tradycje i zwyczaje mojej społeczności lokalnej 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – podaje, kto pełni funkcje wójta/burmistrza/prezydenta jego miejscowości; – wymienia podstawowe fakty z historii swojej gminy. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – znajduje i przedstawia informacje na temat swojej gminy, wydarzeń i postaci z jej dziejów; – podaje, kto pełni funkcje przewodniczącego rady gminy/miasta. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – znajduje w mediach lokalnych informacje na temat publicznych działań osób pełniących funkcje w organach samorządu terytorialnego; – przedstawia tradycje i zwyczaje swojej społeczności regionalnej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozpoznaje problemy społeczne swojej społeczności lokalnej (np. wynikające z sytuacji demograficznej, gospodarczej, infrastrukturalnej); formułuje sądy dotyczące tych problemów; – organizuje debatę na temat problemów zaobserwowanych na terenie gminy; – realizuje projekt na temat związany z gminą i publicznie go prezentuje; – angażuje się w działania obywatelskie na rzecz swojej gminy.
52.	Samorząd terytorialny – sprawdzian wiadomości		1				

IX. Polska we współczesnym świecie

53.	Integracja europejska	<ul style="list-style-type: none"> – przyczyny i przebieg integracji europejskiej, – etapy rozszerzania UE, – instytucje UE, – trzy filary UE 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia symbole Unii Europejskiej; – podaje aktualną liczbę krajów członkowskich UE; – wskazuje na mapie państwa członkowskie UE; – wymienia „ojców Europy”; – podaje 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia etapy tworzenia UE; – wskazuje na mapie starych i nowych członków UE; – charakteryzuje trzy filary UE; – wymienia obywateli polskich pełniących ważne funkcje 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia zasady działania UE; – charakteryzuje kompetencje najważniejszych instytucji UE; – podaje, jakie były przyczyny utworzenia wspólnot europejskich; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozumie, jakie znaczenie ma integracja europejska dla umocnienia pokoju w Europie; – podaje, ilu jest komisarzy oraz ile miejsc w Parlamencie Europejskim posiada Polska; – wyszukuje wiadomości na temat państw kandydujących do UE; – określa, czym jest brexit i omawia jego przyczyny.
-----	------------------------------	---	---	--	---	--	---

				najważniejsze instytucje europejskie; – omawia, na czym polega obywatelstwo europejskie.	w instytucjach unijnych.	– omawia, na czym polega zasada pomocniczości i solidarności w UE; – wymienia najważniejsze traktaty europejskie.	
54.	Polska w Unii Europejskiej	– jak Polska wstępowała do UE, – wspólny rynek europejski, – praca w państwach UE, – korzyści Polski z członkostwa w UE	1	Uczeń: – podaje datę przyjęcia Polski do Unii Europejskiej; – podaje wyniki referendum akcesyjnego; – wyjaśnia pojęcia: wspólny rynek, strefa Schengen; – wymienia główne fundusze europejskie.	Uczeń: – charakteryzuje przyczyny przystąpienia Polski do UE; – wymienia podstawowe zasady wspólnego rynku europejskiego; – omawia, jakie znaczenie dla Polski ma swobodny przepływ osób i wybór miejsca pracy; – charakteryzuje działanie głównych funduszy europejskich.	Uczeń: – przedstawia podstawowe korzyści związane z obecnością Polski w UE; – przedstawia znaczenie strefy Schengen dla obywateli Polski; – charakteryzuje zasady wspólnego rynku; – porównuje korzyści i straty wynikające z otworzenia wspólnego rynku pracy.	Uczeń: – ocenia znaczenie Polski w strukturach UE; – ocenia wkład Polski w proces integracji UE; – dokonuje bilansu korzyści i strat wynikających z członkostwa Polski w UE.
55.	Unia Europejska – fundusze dla regionów i obywateli	– polityka regionalna UE, – fundusze europejskie i ich znaczenie dla Polski,	1	Uczeń: – wyjaśnia pojęcia: region, euroregion; – omawia, dlaczego Unia Europejska	Uczeń: – określa, jakie środki finansowe otrzyma Polska w latach 2014–2020;	Uczeń: – wyszukuje informacje o wykorzystaniu funduszy unijnych	Uczeń: – przygotowuje prezentację pokazującą przykłady wykorzystania funduszy UE w swoim regionie;

		<ul style="list-style-type: none"> – czym są euroregiony, – programy edukacyjne UE 		<ul style="list-style-type: none"> wyrównuje szanse regionów; – wymienia programy edukacyjne realizowane w ramach UE. 	<ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje programy edukacyjne realizowane w ramach UE; – wskazuje na mapie euroregiony. 	<ul style="list-style-type: none"> w swojej gminie lub swoim regionie; – wymienia programy realizowane przez Polskę z otrzymanych funduszy UE; – charakteryzuje cele programu Erasmus+. 	<ul style="list-style-type: none"> – przedstawia projekt działań dla swojej szkoły wykorzystujący jeden z programów edukacyjnych UE.
56.	NATO – od zimnej wojny do współlistnienia	<ul style="list-style-type: none"> – czym jest NATO, – organy NATO, – system bezpieczeństwa w Europie, – Polska w NATO, – udział wojska polskiego w operacjach militarnych i misjach pokojowych 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia, czym jest NATO; – wyjaśnia pojęcia: Układ Warszawski, zimna wojna; – wymienia najważniejsze organy NATO; – podaje, w którym roku Polska została przyjęta do NATO. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wskazuje na mapie państwa należące do NATO; – wyjaśnia, czym jest OBWE i Partnerstwo dla pokoju; – charakteryzuje kompetencje głównych organów NATO; – na podstawie tekstu źródłowego określa cele i zasady działania NATO; – wskazuje na mapie miejsca udziału Polski w misjach wojskowych NATO. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia znaczenie NATO dla bezpieczeństwa Polski; – na podstawie analizy tekstu źródłowego określa, w jakich sytuacjach NATO może użyć siły militarnej. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – przedstawia argumenty za obecnością polskich żołnierzy w zagranicznych misjach wojskowych lub przeciw niej; – charakteryzuje główne założenia polskiej polityki obronnej.

57.	Organizacja Narodów Zjednoczonych	<ul style="list-style-type: none"> – system Narodów Zjednoczonych, – zasady działalności ONZ, – organy ONZ, – ONZ a UE, – organizacje wyspecjalizowane ONZ, – misje pokojowe i humanitarne ONZ 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – omawia, czym jest ONZ; – podaje datę powstania ONZ i datę przyjęcia do niej Polski; – wymienia główne organy ONZ; – podaje, kto jest obecnie Sekretarzem Generalnym ONZ; – wskazuje, gdzie znajduje się siedziba ONZ. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje zadania głównych organów ONZ; – wymienia najważniejsze organizacje wyspecjalizowane ONZ; – na podstawie Karty Narodów Zjednoczonych omawia cele ONZ. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozumie szczególną rolę Rady Bezpieczeństwa dla utrzymania pokoju na świecie; – określa rolę Zgromadzenia Ogólnego dla umacniania współpracy między narodami; – charakteryzuje zadania wybranych organizacji wyspecjalizowanych; – przedstawia działalność Polski w ONZ. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – opisuje udział Polaków w misjach pokojowych i pracach organów ONZ; – rozumie różnicę między ONZ a Unią Europejską; – ocenia skuteczność działań ONZ dla zachowania pokoju na świecie; – wskazuje na mapie państwa, w których były prowadzone misje wojskowe lub pokojowe ONZ.
58.	Problemy współczesnego świata	<ul style="list-style-type: none"> – świat bogaty i biedny, – pomoc ekonomiczna i humanitarna dla państw rozwijających się, – uchodźcy i imigranci, – globalizacja 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: kraje rozwijające się, Trzeci Świat, uchodźcy, emigranci; – wskazuje na mapie przykładowe kraje rozwijające się w Azji i Afryce; 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje przyczyny biedy w krajach rozwijających się; – rozumie różnicę między uchodźcą a imigrantem, – poprawnie stosuje pojęcie globalizacji. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – określa, na czym polega pomoc ekonomiczna i humanitarna dla państw rozwijających się; – podaje przykłady 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – proponuje sposoby pomocy dla krajów rozwijających się możliwe do zrealizowania przez każdego ucznia; – dokonuje bilansu dobrych i złych skutków globalizacji; – pozyskać informacje dotyczące problemu uchodźców i imigrantów

				– wymienia najważniejsze przyczyny biedy w krajach rozwijających się.		<p>– pomocy dla krajów rozwijających się realizowanej przez państwo polskie i organizacje pozarządowe z Polski;</p> <p>– charakteryzuje formy globalizacji: polityczną, gospodarczą, kulturową i produkcji.</p>	<p>w Europie;</p> <p>– ocenia, czy imigracja może być zagrożeniem, czy szansą dla Polski i innych krajów europejskich.</p>
59.	Wojny i terroryzm	<p>– przyczyny współczesnych konfliktów zbrojnych,</p> <p>– współczesny terroryzm,</p> <p>– skutki wojen i terroryzmu</p>	1	<p>Uczeń:</p> <p>– wymienia przyczyny współczesnych wojen;</p> <p>– wyjaśnia pojęcie: terroryzm.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– charakteryzuje przyczyny i przebieg konfliktu zbrojnego w wybranym kraju;</p> <p>– opisuje metody, jakimi posługują się terroryści dla osiągnięcia swoich celów;</p> <p>– podaje przykłady najważniejszych zamachów terrorystycznych w ostatnich latach.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wskazuje na mapie miejsca najważniejszych konfliktów międzynarodowych;</p> <p>– wyraża swoją opinię na temat terroryzmu;</p> <p>– omawia konsekwencje konfliktów międzynarodowych i narodowościowych dla krajów nimi objętych.</p>	<p>Uczeń:</p> <p>– wyszukuje z różnych źródeł informacje na temat zamachu na World Trade Center;</p> <p>– ocenia skutki prowadzonych współcześnie wojen dla pokoju ogólnoswiatowego;</p> <p>– omawia, w jaki sposób walka z terroryzmem prowadzi do ograniczenia praw człowieka.</p>

60.	Ziemia – planeta ludzi	<ul style="list-style-type: none"> – globalne ocieplenie, – zagłada lasów tropikalnych, – dziura ozonowa, – kwaśne deszcze, – niedobory wody 	1	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: globalne ocieplenie, dziura ozonowa, kwaśne deszcze. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – charakteryzuje, na czym polegają: globalne ocieplenie, zagłada lasów tropikalnych, niedobory wody, dziura ozonowa, kwaśne deszcze; – wskazuje osoby, które są znane z działalnością na rzecz zrównoważonego rozwoju. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – rozumie swoje związki z przyrodą i wie, że jest ona niezbędna do życia oraz funkcjonowania człowieka; – podaje sposoby, za których pomocą każdy człowiek może się przyczynić do zmniejszenia globalnego ocieplenia, dziury ozonowej i niedoborów wody. 	<p>Uczeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia zależność życia na Ziemi od zachowania równowagi ekologicznej; – wskazuje na mapie wybrane miejsca, gdzie nastąpiła klęska o charakterze ekologicznym; – przygotowuje esej lub prezentację pt. <i>Ziemia-planeta ludzi</i>.
61.	Polska we współczesnym świecie – sprawdzian wiadomości		1				